

101. Budapest, XXIII. Soroksár határa
Ő?, Á

2009 folyamán megelőző feltárásokat folytattunk az M0 autópálya nyomvonalára eső lelőhelyeken.

Rétek-dűlő IV. (KÖH 33368): Október folyamán 13 szondát húztunk az M0 BP-7 jelű lelőhely K-i és Ny-i végén. A teljes szondázást hátráltatta, hogy a lelőhely nagy részén erdő található, így csak azokon a részekén húztunk árkokat, ahol a körülmények megengedték. A K-i részen a szondákban régészeti korú objektum nem került elő, egyedül egy a II. világháborúra tehető lövészárk látott napvilágot. A Ny-i részen három, valószínűleg őskori árokszakaszt sikerült feltárni, a leletanyag kevés, jellegtelen, kézzel formált kerámiatöredék.

Vető-dűlő VII. (KÖH 33372): Májustól novemberig folytattuk az elmúlt évben megkezdett munkát az M0 BP-3 jelű lelőhelyen. Ebben az évben csak a 12–13. századra jellemző objektumok kerültek elő a domb patakhoz közelebb eső részén.

Az M0 autópálya nyomvonalába 17 földbe mélyített ház esett. A 10–15 m² alapterületű házakban 2–3 oszlophelyet találtunk. Sarkukban, néhány esetet kivéve, tapasztott kemencét dokumentálhattunk, nem volt ritka a szemközti oldalon található árokszerű nyúlvány sem.

Több szabadon álló kemencét is kibontottunk, közülük kettő teljesen épnek mondható. Feltárásuk során megismerhetővé váltak az egykori építési folyamatok.

Több esetben találtunk a kemence aljába tapasztott kerámiadarabokat, melyek a felszedés után a restaurátorok segítségével egész edénnyé álltak össze. A szabadon álló kemencék előtt minden esetben volt egy kisebb beásás, a hamuzógödör. Ezen a területen azt figyeltük meg, hogy viszonylag nagy számban hasonló formájúvá, csepp alakúvá voltak kialakítva.

Az árkok megközelítően É–D valamint K–Ny irányúak voltak, telekosztásként és vízvezetésként funkcionálhattak. Előkerült egy lekerekített téglalap alakú körítőárok, ami karám lehetett, a bejáratánál megtalált négy cölöplyukban álló oszlopok tarthatták a faajtót.

Ebben a korban még látszódnak a szarmaták nagyméretű árka, amelyet a középkorban felhasználtak saját céljaikra.

Munkatársak: Jóri Tünde, Merkl Máté régészhallgatók, Bernáth István, Szilágyi Gábor ásatási technikusok.

TEREI GYÖRGY

102. Bugac, Béke Tsz.
(KÖH 69219)

(Bács-Kiskun megye) Sza

A Horvát Transzit gázvezeték nyomvonalára eső, HT-8 jelű lelőhely Bugac belterületétől K-re, közvetlenül a tsz-hez vezető bekötőút D-i oldalán, több É–D és ÉNy–DK irányú homokdombon és azok lejtőin található. A 2008-ban elvégzett terepbejárások adatai alapján 2009. november 2. és december 3. között, összesen 2963 m²-nyi területen, két ütemben végeztek megelőző

feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai.

A humuszos és nyeresés során a nyomvonalon 158 objektum folyt rajzolódott ki. A feltárt 224 stratigráfiai egység között 91 gödör, 75 cölöphely, 48 árok, 7 ház, 2 kemence és egy ház bejárati részlete volt, melyek közül 147 szarmata kori, 77 pedig korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen – de valószínűleg szintén a szarmata – időszakhoz köthető. A telepobjektumok a nyomvonal területén változó intenzitással jelentkeztek, a gödör csoportok, ill. az árkok egymástól helyenként 10–20 m-es távolságra kerültek elő. Az árkok magas száma, a domborzati viszonyok és a megelőző feltárás idején végzett terepszemle alapján úgy gondoljuk, hogy a lelőhely középső részén folytattunk ásatást. A szarmata falu magja a nyomvonalról Ny-ra fekvő tsz előtti magaslaton és attól DK-re helyezkedhetett el. A település ÉÉNy-i szélét ÉNy–DK vagy Ny–K irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, szögletes átmetszetű kerítőárkok határolták. A nagy, olykor 12–15 m átmérőjű területeket övező árkok a nyomvonal teljes feltárással érintett szakaszán megtalálhatóak. Az SNR 79 árok esetében a Ny-i irányú, 80–90 cm széles bejáratot is dokumentáltuk a kapuhoz tartozó oszlophellyel. A kerítőárkok mellett magas számban kerültek elő egy- vagy többtagú, ívelten szűkülő falú, homorú aljú vízvezető árkok.

A gödrök száma a feltárás első 270 m hosszú szakaszán elenyésző volt, majd ezt követően ezek az objektumok a felületen kisebb egységekben csoportosultak. Az élelemtároló, majd hulladékgödrök kerek vagy ovális alakúak, egyenesen vagy ívelten bővülő falúak, időnként méhkas alakúak, vízszintes vagy ívelt aljúak. A mélyebb, méhkas alakú gödrök általában hamus, kormos, paticsos betöltésűek voltak. Három nagyobb méretű, kerek alapú bányagödört is feltártunk, melyeket további beásások tagoltak.

A félig földbe mélyített, szögletes alakú, egyenesen szűkülő oldalfalú házak egymástól nagy távolságra – 25–180 m-re – kerültek elő. Az épületek méreteit nem tudtuk megállapítani, mivel csupán az SNR 10 ház esett majdnem teljes egészében a nyomvonalba. Több ház közepén oszlophelyet is találtunk. Az SNR 10 épületben a központi cölöphelytől kb. 30 cm-re egy ferdén álló oszlop gödrét is kibontottuk, melybe valószínűleg a tetőt kitámasztó gerendát helyezhették. Az SNR 10, SNR 24 és az SNR 154 házakban ovális vagy téglalap alakú ülőgödröket találtunk. Az SNR 188 ház alján keményre taposott járósínt, ill. az épület ÉNy-i sarkából kinyúló, félkör alakú, lejtős aljú bejáratot figyeltünk meg.

A cölöphelyek magas száma arra utal, hogy a félig földbe mélyített és a felszíni épületek száma megközelítőleg azonos lehetett a településen. A kerek vagy szabályos négyszögletes alakú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú cölöphelyek 7 csoportban helyezkedtek el a feltárási felületen. A keskeny nyomvonal miatt a felszíni épületek pontos méreteit nem ismerjük, de a feltárt felületbe eső oszlophelyek által fedett területek alapján egyes épületek 6,5–8 m hosszúak is lehetnek.

A kemencék közül az egyiket egy vízvezető árok széléhez, a másikat egy feltöltött árokra építették. Az egyik kemencéből mindössze a sütőfelület és a kézzel formált fazéktöredékekből álló hőtartó réteg maradt meg.

Az objektumok betöltéséből nagyobb számban kézzel formált főzőedényekhez, fedőkhöz és kisméretű bögrékhez, ill. korongolt, szürke és téglaszínű hombárhoz, tálhoz, korsóhoz, valamint gömbtestű edényekhez tartozott töredékek kerültek elő. A kerámia kisebb részét a lassúkorongon készített, apró kavicsal soványított, fedőhornyos, vállukon bekarcolt csigavonallal díszített fazéktöredékek adták. Néhány gödörből és házból tojáslécsorral díszített terra sigillata oldaltöredékek is felszínre kerültek. Az állatcsontok között nagy számban voltak kutya-, sertés-, ló-, szarvasmarha- és kiskérődző-maradványok. A használati tárgyak közül bikónikus orsógombok, edények aljából készített orsókarikák, őrlő-, fenő- és gömbös ütőkövek, valamint vaskések említhetők meg. Az egyik ház betöltéséből egy római bronzérme is napvilágot látott.

A leletanyag sokszínűsége, ill. az objektumok viszonylag gyakori szuperpozíciója alapján valószínű, hogy a területen legalább két időszakban telepedtek meg a szarmaták. A korábbi fázist a Kr. u. 3. sz. környékére, a fiatalabbat a késő szarmata korra tehetjük.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bottyán Katinka, Császi Dávid, Molnár Zsolt technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI

103. Bugac, Bimbó, Juhász-tanya

(Bács-Kiskun megye) B, Sza

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai a Horvát tranzit gázszállító vezeték építése kapcsán 2009 őszén több ütemben megelőző feltárást végeztek a Bugac belterületétől É-ra, Bugac és Fülöpjakab közigazgatási határának közelében, egy mélyebb fekvésű területből kiemelkedő dombháton. A feltárások során bebizonyosodott, hogy az itt regisztrált két lelőhely összeér.

HT-2. lh. (KÖH 69207): Augusztus 17. és szeptember 24. között 1439 m² felületet kutattunk, 107 objektumot tártunk fel, amelyek többsége a szarmata korra keltezhető, de a szelvény É-i végében talált néhány gödör a kerámiaanyag (pl. belsődíszes tál) alapján a kora bronzkor időszakára datálható (Makó-kultúra). A szarmata telepjelenségek jelentős része kisebb-nagyobb méretű tárolóverem, másik hányaduk kerítő- vagy vízvezető árok. Néhány szabadtéri kemence és földbe mélyített épület szintén az érintett nyomvonalszakaszba esett. A település néhány terra sigillata, festett, valamint római pecsételt kerámia- és amphoratöredék alapján a Kr. u. 2–3. századra keltezhető.

HT-3. lh. (KÖH 69211): Augusztus 19. és szeptember 24. között 320 m² felületen kutattunk, melynek során 14, kivétel nélkül szarmata kori objektumot – nagyobb méretű tárolóvermeket, ill. kerítő- vagy vízvezető árkokat, valamint egy kemencét – tártunk fel. A viszonylag csekély mennyiségű leletanyag kevés lehetőséget kínált a pontosabb keltezésre; a teleprészlet kora a tőle É-ra elhelyezkedő településnyomokéval tartható azonosnak, azaz feltehetően 2–3. századi.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Alács Attila, Bognár Margit, Kulcsár Kornél technikusok.

SÓSKUTI KORNÉL

104. Bugac, Bimbó, Udvardi-tanya (KÖH 69213)

(Bács-Kiskun megye) Sza, Ú, I

A lelőhely Bugac belterületétől ÉK-re, a Kővágó-éricsatorna Ny-i partján, egy Ny–K irányú homokdombon és annak lejtőin fekszik. A Horvát Tranzit gázszállító vezeték nyomvonalán 2009. október 7–22. között, a terepbejárás során azonosított HT-4 jelű lelőhely középső részén a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai több ütemben, összesen 1211 m²-en végeztek megelőző feltárást.

A nyomvonalon 108 objektum feltárását azonosítottuk. A 118 stratigráfiai egység között 81 gödör, 20 oszlophely, 14 árok és 3 ház volt, melyek közül 88 szarmata korinak, 6 újkorinak bizonyult, 24 pedig korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú. A településobjektumok a lelőhely egész területén egyenletes sűrűségben oszlottak el.

A gödrök kerek vagy ovális alakúak, faluk egyenesen szűkülő, egyenesen vagy ívelten bővülő, aljuk vízszintes vagy homorú. A 90–150 cm mély, méhkas alakú gödrök általában hamus, kormos, paticsos, a sekélyebb objektumok barna, homokos betöltésűek voltak. A cölöphelyek több esetben szabályos rendszerben jelentkeztek, de sajnos a nyomvonal szűkös volta miatt a felszíni, faszerkezetes építményeket pontosabban nem lehetett rekonstruálni. Több oszlophely betöltésében is elszenesedett famaradványt figyeltünk meg. A település főképpen É-i és D-i szélein jelentkezett árkok Ny–K, ÉNy–DK vagy ÉK–DNy irányúak, faluk ívelten vagy egyenesen szűkülő, aljuk homorú. Funkciójuk szerint ezek vízvezető vagy kerítőárkok lehettek.

A felületen 3 félig földbe mélyített, egyenesen szűkülő falú ház került elő. Két épületnek csak egy-egy sarka esett a feltárási területre, míg a harmadiknak mintegy a felét kibonthattuk. Az építmény Ny–K hossz-tengelyű, közepén kerek cölöphellyel. A központi oszlop helye alapján a ház eredetileg 6 m hosszú lehetett. A keményre letaposott padlóval rendelkező épület D-i oldalán padka húzódott, melyen több ponton vörösre